

УДК 355.58 (075.8)

Л.В. Суло

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Анотація: У статті розглядається державна політика з охорони праці як складова державної політики в цілому. Показано її спрямованість на ефективне вирішення невідкладних та перспективних задач розвитку охорони праці населення України в умовах незалежної самостійної держави. Крім того розкриті основні принципи державної політики в галузі охорони праці, основним з яких є пріоритет життя і здоров'я працівників щодо результатів виробничої діяльності підприємства. Держава приймає нормативно-правове законодавство в галузі охорони праці, встановлює обов'язки, права і відповідальність щодо проведення державної політики, створює відділи з питань охорони праці, навчально-методичні й експертно-технічні центри, систему нагляду за охороною праці, санітарно-епідеміологічні служби, органи пожежної, екологічної безпеки, фонд соціального страхування від нещасних випадків та профзахворювань та інші наглядові і контролюючі органи, а також систему виробничо-технічного, інформаційного, наукового й фінансового забезпечення діяльності в галузі охорони праці.

Ключові слова: охорона праці, державна політика, державний нагляд, промислова безпека, управління охороною праці, соціальний захист працівників.

Аннотация: В статье рассматривается государственная политика по охране труда как составляющая государственной политики в целом. Показано ее направленность на эффективное решение неотложных и перспективных задач развития охраны труда населения Украины в условиях независимого самостоятельного государства. Кроме того раскрыты основные принципы государственной политики в области охраны труда, основным из которых является приоритет жизни и здоровья работников по результатам производственной деятельности предприятия. Государство принимает нормативно-правовое законодательство в области охраны труда, устанавливает обязанности, права и ответственность за проведение государственной политики, создает отделы по вопросам охраны труда, учебно-методические и экспертно-технические центры, систему надзора за охраной труда, санитарно-эпидемиологические службы, органы пожарной, экологической безопасности, фонд социального страхования от несчастных случаев и профзаболеваний и другие надзорные и контролирующие органы, а также систему производственно-технического,

информационного, научного и финансового обеспечения деятельности в области охраны труда.

Ключевые слова: охрана труда, государственная политика, государственный надзор, промышленная безопасность, управление охраной труда, социальная защита работников.

Abstract: The article deals with public policy on health as part of public policy in general. Showing its focus on the efficient solution of urgent problems and future development of the labor population in the independent Ukraine an independent state. Also disclosed basic principles of state policy in the field of labor, the main of which is the priority of life and health of employees on the results of production activity. The state receives regulatory legislation in the field of labor, establishes the duties, rights and responsibilities regarding the state policy creates divisions on health, teaching and expert technical centers, surveillance systems, occupational safety, sanitary-epidemiological service authorities, fire safety, environmental safety, social insurance against accidents and occupational diseases and other supervisory and regulatory authorities, as well as a system of technological, informational, scientific and financial support activities in the field of labor.

Keywords: labor, public policy, public supervision, industrial safety, safety management, social care workers.

Постановка задачі.

За статистичними показниками в Україні під наглядом територіальних органів Держгірпромнагляду перебуває майже 870 тис. підприємств на яких працюють 14 млн. 386 тис. осіб і експлуатують майже 4 млн. виробничих об'єктів, з числа яких понад 24 тис. потенційно небезпечних Діяльність підприємств пов'язана з виробництвом, використанням, зберіганням, переробкою, транспортуванням різних речовин. Небезпечне функціонування цих об'єктів господарської діяльності пов'язане з ймовірністю аварійних випадків, що в свою чергу може призвести до травматизму.

За результатами аналізу стану виробничого травматизму Міжнародної організації праці у світі офіційно зареєстровано 1 смертельний випадок на 763 травмованих. Такий незначний показник свідчить про те, що значна кількість випадків травмування на виробництві особливо з важким ступенем тяжкості приховується роботодавцем та звільнює його від розслідування і обліку, проведення профілактичних заходів щодо створення здорових і нешкідливих

умов праці, а Фонд соціального страхування – від необхідності компенсацій на відновлення здоров'я потерпілим.

Ймовірність загинути чи отримати професійне захворювання існує на тих підприємствах, установах, організаціях де нехтуються правила безпеки і не виконуються умови охорони праці. За будь – якої діяльності існує ймовірність отримати травму чи набути професійне захворювання. Людина, яка володіє основними правилами безпеки , враховує цей ризик і застосовує заходи, які його зменшують або зовсім виключають.

За таких обставин усьому працюючому персоналу вищих навчальних закладів, а зокрема і студентам необхідно не тільки знати про стан і проблеми охорони праці в галузі відповідно до напрямку їх підготовки, а й дотримуватись законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці, виконувати поставлені перед ними завдання , знаходження шляхів і методів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці в галузі з урахуванням особливостей професійної діяльності.

Викладення основного матеріалу

У Законі України "Про охорону праці" задекларовані основні принципи державної політики в галузі охорони праці:

- пріоритет життя і здоров'я працівників щодо результатів виробничої діяльності підприємства;
- повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці;
- підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції;
- обов'язковий соціальний захист працівників, повне відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- використання економічних методів управління охороною праці;

– комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямків економічної та соціальної політики, досягнень у галузі науки і техніки та охорони довкілля;

– запровадження єдиних нормативів з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності й виду діяльності;

– інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;

– співробітництво і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці;

– міжнародне співробітництво в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці.

Для реалізації цих принципів було створено Національну раду з питань безпечної життєдіяльності населення при Кабінеті Міністрів України, Держгірпромнагляд та його територіальні органи, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці, навчально-методичні центри. Розроблені та реалізуються загальнодержавна, галузеві, регіональні програми покращення стану безпеки, гігієни праці і виробничого середовища. В обласних та районних державних адміністраціях діють відповідні ради з безпечної життєдіяльності, а в центральних та міських органах виконавчої влади функціонують підрозділи, що займаються питаннями охорони праці. Виходить щомісячний журнал "Охорона праці". Великими накладками видаються нормативно-правові акти, наочні посібники, навчальна, довідкова та інша література з охорони праці. При Держгірпромнагляді створюються комп'ютерні

мережі, опрацьовуюються та впроваджуються автоматизовані інформаційні системи з найважливіших питань охорони праці.

Вищезазначена галузь, що входить до сфери регулювання державної політики України щодо охорони праці виходить із конституційного права кожного громадянина на належні безпечні і здорові умови праці та пріоритету життя та здоров'я працівника по відношенню до результатів виробничої діяльності. Реалізація цієї політики має забезпечити постійне поліпшення умов і безпеки праці, зменшення рівнів травматизму та професійної захворюваності. [6; 92]

З метою підвищення ефективності державного нагляду за охороною праці, указом Президента України від 18 вересня 2002 р. №834 (із змінами та доповненнями) на базі Державного департаменту з нагляду за охороною праці, утворено Державний комітет України за нагляду за охороною праці як центральний орган виконавчої влади у цій сфері. [2; 431]

У 2012 році органами Держнаглядохоронипраці проведено майже 199 тис. оперативних обстежень, призупинено більше 225 тис. робіт і об'єктів, накладено 1290 штрафів на підприємства, притягнуто до адміністративної відповідальності за порушення нормативних і законодавчих актів про охорону праці понад 51 тис. працівників, з них 8,2 тис. – керівники підприємств і організацій.

Державна політика в галузі охорони праці визначається відповідно до Конституції України спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням. [1; 748]

Законодавство про охорону праці складається з Закону України "Про охорону праці", Кодексу законів про працю України, Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші норми, ніж ті, що передбачені законодавством України про охорону праці, застосовуються норми міжнародного договору. [4; 217]

Закон "Про охорону праці" визначає основні положення щодо реалізації конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови праці, регулює за участю відповідних органів державної влади відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в Україні.

Для того щоб хоч якось виправити ситуацію в першу чергу слід ввести такий механізм управління охороною праці, коли роботодавцям буде економічно не вигідно мати шкідливі і небезпечні умови виробництва (встановлення диференційованих страхових тарифів залежно від стану охорони праці на підприємствах). Забезпечити надійне фінансування витрат, пов'язаних з виплатою компенсацій працівникам при втраті працездатності, а також пенсій по інвалідності і у випадку смерті годувальника. Організувати надійну систему медичної, професійної та соціальної реабілітації потерпілих на виробництві. Значно підвищити рівень усієї профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, посилити контроль за додержанням норм охорони праці на всіх без винятку підприємствах. [5; 119]

Ще більш тісно співпрацювати з МОП (міжнародна організація праці) була створена у 1919 р. як автономна інституція при Лізі Націй, а з 1946 р. – як перша спеціалізована установа ООН (організацій об'єднаних націй). Штаб-квартира МОП-МБП (міжнародне бюро праці у Женеві, Швейцарія. Вищим органом МОП є Генеральна Конференція праці, виконавчий орган – Адміністративна рада.

Головною метою МОП, згідно з її Статутом, є сприяння встановленню миру на основі соціальної справедливості, поліпшення умов праці і життя працівників усіх країн.

До основних напрямів діяльності МОП належать: участь у міжнародно-правовому регулюванні праці шляхом розроблення та ухвалення нормативних актів (конвенцій і рекомендацій) з питань умов праці і життя працівників; розроблення та здійснення міжнародних цільових програм, спрямованих на вирішення важливих соціально-трудова проблем (зайнятість, умови праці та ін.), надання допомоги державам-членам МОП в удосконаленні національного трудового законодавства, професійно-технічної підготовки працівників, поліпшення умов праці тощо шляхом здійснення міжнародних програм технічного співробітництва, проведення дослідницьких робіт та видавничої діяльності. Співпраця з даною організацією є стратегічно важливою для України.

Державна політика України щодо охорони праці виходить із конституційного права кожного громадянина на належні безпечні і здорові умови праці та пріоритету життя та здоров'я працівника по відношенню до результатів виробничої діяльності. Реалізація цієї політики має забезпечити постійне поліпшення умов і безпеки праці, зменшення рівнів травматизму та професійної захворюваності. [2; 431]

Кричущим фактом залишається незадовільний стан охорони праці, який важким тягарем лягає на економіку підприємств, організацій, всієї держави. Щорічно майже 17 000 осіб стають інвалідами внаслідок травм і профзахворювань. Чисельність пенсіонерів по трудовому каліцтву торік перевищила 150 000, а пенсіонерів у зв'язку з втратою годувальника внаслідок нещасного випадку – 50 000 осіб. Загальна сума витрат на фінансування пільгових професійних пенсій і пенсії по трудовому каліцтву, відшкодування шкоди потерпілим на виробництві та інших витрат, пов'язання з цим, сьогодні становить від 10-15 відсотків фонду оплати праці в промисловості, а в окремих галузях і регіонах – від 15-30 відсотків.

Для того щоб хоч якось виправити ситуацію в першу чергу слід ввести такий механізм управління охороною праці, коли роботодавцям буде економічно не вигідно мати шкідливі і небезпечні умови виробництва

(встановлення диференційованих страхових тарифів залежно від стану охорони праці на підприємствах). Забезпечити надійне фінансування витрат, пов'язаних з виплатою компенсацій працівникам при втраті працездатності, а також пенсій по інвалідності і у випадку смерті годувальника. Організувати надійну систему медичної, професійної та соціальної реабілітації потерпілих на виробництві. Значно підвищити рівень усієї профілактичної роботи щодо запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням, посилити контроль за додержанням норм охорони праці на всіх без винятку підприємствах. [1; 119]

Свого часу Україна, дослідивши досвід багатьох країн у сфері технічного нагляду, практично з "чистого аркуша" утворила унікальну систему, що об'єднала державний нагляд, управління охороною праці та систему експертної оцінки, адаптувавши світову практику до вітчизняних вимог й створивши низку принципових особливостей. На Міжнародній раді з питань промислової безпеки країн СНД українську систему державного нагляду було визнано найефективнішою. Правильність обраного шляху підтвердило, зрештою, і саме життя. Останнім часом виробничий травматизм за міжнародними оцінками у нашій державі визначається як задовільний, хоча ще якихось чотири роки тому Україна входила до категорії неприпустимого ризику.

В українських умовах нескінченних адміністративних реформ, браку галузевого контролю з боку державних установ, змін форм власності, приватизації та переприватизації підприємств, під час яких значно знижується рівень як технологічної, так і виробничої дисципліни, державний нагляд став чи не єдиною структурою в країні, що могла тримати під контролем ситуацію з травматизмом та аварійністю. Якщо розібратися, саме наглядова структура є тією силою, котра тримає на собі, розв'язує і, що важливо, несе відповідальність за весь ланцюг складних виробничих проблем країни.

Висновки

Вищевикладений матеріал формує базові знання як у працюючого персоналу так і у студентів стосовно державної політики в галузі охорони праці, розкриває найголовніший фактор подальшого розвитку державного

нагляду за охороною праці – збереження цілісності її системи. Внесення необдуманих та невивірених змін, надмірне дроблення чи перепідпорядкування усієї вертикалі може знову призвести до збою та погіршення її діяльності, а також до збільшення виробничого травматизму серед працівників. Державний нагляд має удосконалюватися еволюційним, а не революційним шляхом і, врешті-решт, стати системою стабільності як це закладено в усіх цивілізованих країнах світу.

Список використаних джерел:

1. Березуцький, В. В. Основи охорони праці: Підручник / В.В.Березуцький / – Х.: Факт, 2005. – 480 с.
2. Гогіташвілі, Г. Г., Карчевські Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами // навчальний посібник / Г.Г. Гогіташвілі, Є.Т. Карчевські, В.М. Лапін. – К.: Знання, 2007. – 367 с.
3. Гадзюк, М.П., Желібо, Є.П., Халімовський, М.О. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге вид. / М.П. Гадзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський / [за ред. М.П. Гадзюка] К.: Каравела, 2004. 408 с.
4. Закон України «Про охорону праці» / в редакції від 21 листопада 2002.
5. Кодекс законів про працю України // – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 1040 с.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – С.141.

Суло Лариса Вікторівна-викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Домашня адреса: м. Умань, Черкаська обл., вул.Чигиринська,8.